

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON JURNALISTIKA VA OMMAVIY
KOMMUNIKATSIYALAR UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

**Ø‘zJOKU rektori
Sherzodxon Qudratxo‘ja**

2023-yil _____

**60320100 – JURNALISTIKA: TELERADIO JURNALISTIKASI
BAKALAVRIAT TA’LIM YO‘NALISHI BO‘YICHA IJODIY (KASBIY)
IMTIHONLAR DASTURI VA BAHOLASH MEZONI**

Toshkent – 2023

Tuzuvchilar:

Yu.Zohidova – O‘zJOKU “Xalqaro va audiovizual jurnalistika” kafedrasi mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

R.Rayimjonov – Xalqaro va audiovizual jurnalistika fakulteti dekani

Taqrizchilar:

M.Mirsoatova – O‘zMU Jurnalistika fakulteti dekani, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

B.Bobonazarov – “Mahalla” telekanali DM bosh muharriri

Kirish

60320100 – Jurnalistika: teleradio jurnalistikasi ta'lim yo'nalishida ijodiy imtihon o'tkazishdan maqsad, abituriyentda teleradio jurnalistikasi sohasida talab etadigan ijodiy qobiliyat, mustaqil fikrlash mahorati, dalillash va xulosalar chiqarish kabi sifatlarning mavjudligini hamda uning dunyoqarashi va fikrlash doirasini aniqlashdir. Ijodiy imtihon jarayonida abituriyentlarning quyidagi jihatlariga e'tibor qaratiladi:

- Ijodkorlik qobiliyati;
- Ijtimoiy muammolarni qay darajada anglay olishi;
- Audiovizual OAVda yoritilayotgan dolzarb mavzular va muammolardan xabardorligi;
- Dunyoqarashining kengligi, qiziqishlari doirasi;
- Teleradiojurnalistika sohasini qay darajada bilishi;
- Kasbni tanlash sabablari;
- Teleradio jurnalistlik kasbiga moyilligi;
- Fikr-mulohazalarining mustaqilligi;
- Yozma va og'zaki savodxonlik darajasi;
- O'z fikrini erkin, aniq, mantiqli va izchil ifoda etish mahorati;
- Yozma va og'zaki muloqotga moyilligi.

Ijodiy imtihonning tuzilishi

Ijodiy imtihon 2 bosqichda o'tkaziladi.

Birinchi bosqich abituriyentlarning ijodiy qobiliyati va dunyoqarashini baholash bo'yicha og'zaki suhbat bo'lib, u quyidagi tartibda o'tkaziladi:

– abituriyentning televidenie va radioda e'lon qilingan, e'fira uzatilgan jurnalistik (publitsistik) materiallari komissiya a'zolari tomonidan o'rganiladi. materiallarda yoritilgan mavzularning tarixi yoki dolzarbligi yuzasidan abituriyent bilan suhbat o'tkaziladi. Suhbat jarayonida jurnalistik material yozilishiga sabab bo'lgan voqea-hodisa tahlil etiladi hamda abituriyentning dunyoqarashi, qiziqishlari, qaysi radio yoki telekanal bilan ijodiy hamkorlik qilgani aniqlanadi;

– jamiyat va uning turli sohalarda yuz berayotgan o'zgarishlardan xabardorlik darajasini aniqlash bo'yicha savollar beriladi;

– O'zbekiston va jahonda yuz berayotgan so'nggi yangiliklar, yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlar bo'yicha savollar berish orqali abituriyentning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma'naviy va boshqa sohalardagi o'zgarishlardan boxabarlik darajasi aniqlanadi;

– badiiy, publitsistik va jurnalistik ijod namunalari, ushbu sohalardagi

namoyandalar, adiblar, ijodkorlar faoliyati, so‘nggi davrlarda yaratilgan adabiyotlar xususida savollar berish orqali talabgorning badiiy adabiyot, publitsistika hamda teleradiojurnalistika sohasidagi bilimi baholanadi;

– suhbat davomida jurnalistika sohasiga tegishli savollar beriladi va shu tariqa abituriyentning bu sohadan xabardorlik darajasi belgilanadi. Shuningdek, abituriyentning muloqotga kirishuvchanligi, istiqbol rejaları, tele va radioboshlovchilik hamda notiqlik qobiliyati, fikrni obrazli ifoda etish kabi fazilatları aniqlanadi.

Og‘zaki suhbat davomida so‘rashga tavsiya qilinadigan namunaviy savollar:

1. Siz nega aynan tele va radiojurnalistlik kasbini tanladingiz? Bu tanlov kimning ta‘sirida bo‘ldi?

2. Sizni tele va radiojurnalistikada nima qiziqtiradi? Qachondan beri jurnalistika sohasiga qiziqasiz?

3. Ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik qilganmisiz? Qachondan boshlab va kim bilan qancha vaqt mobaynida ijodiy hamkorlik qilgansiz?

4. OAVda materiallaringizni e‘lon qilganmisiz? Qaysi OAVda nechta axborot materialingiz e‘lon qilingan? Bu materiallar nima haqida? Materiallaringizni qanday tayyorlagansiz, tarixini aytib bering.

5. O‘zbekistonning keyingi yillardagi rivojlanishida tele va radiojurnalistika o‘rnini qanday baholaysiz?

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev tomonidan e‘lon qilingan “Harakatlar strategiyasi”ni amalga oshirishda jurnalistlarning roli nimadan iborat deb hisoblaysiz?

7. Xalq bilan muloqot o‘rnatishda tele va radiojurnalistikaning o‘rni qanday bo‘lishi kerak?

8. Siyosat bilan jurnalistika o‘zaro bog‘liqmi? Bog‘liqligini qanday baholaysiz?

9. Ayrim paytlari jurnalistikaga “To‘rtinchi hokimiyat” degan ta‘rif beriladi. Siz bu ta‘rifni qanday tushunasiz?

10. “Erkin va mas‘uliyatli jurnalistika” deganda Siz nimani tushunasiz?

11. Radio nima? Siz radioni qanday tushunasiz?

12. Sizga qaysi OAV ko‘proq yoqadi: gazeta, radio, televideniemi yoki internet? Buning sababini tushuntirib bering.

13. Radiojurnalistlardan kimlarni taniysiz?

14. Televidenie nimasi bilan Sizni qiziqtiradi? Televideniemi qanday tushunasiz?

15. Telejurnalist, boshlovchi, muxbir farqini bilasizmi?

16. Telejurnalistlardan kimlarni taniysiz?

17. Kaysi teleboshlovchilarning faoliyatini kuzatib borasiz?

18. Reportaj nima? Reportaj janrini ta‘riflab bering.

19. Intervyu nima? Intervyuda kimning fikri o‘rganiladi?

20. Faktlarni yig'ish chog'ida telejurnalist faoliyatini chegaralash mumkinmi? Siz bunga nima deysiz?

21. Agar Siz juda qiziq fakt topgan bo'lsangiz, lekin ushbu fakt kimningdir izzat-nafsiga tegadigan bo'lsa, nima qilasiz?

22. Jurnalistikada Sizni nima ko'proq qiziqtiradi: teleekranga chiqishmi, ko'nglingizdagi gaplarni yozishmi, xalq dardini o'rganishmi yoki yaxshi oylik olishmi?

23. "Jurnalistning noni qattiq" degan ibora bor. Bunga munosabatingiz qanday?

24. Sizning nazaringizda, teleradio sohasida faoliyat yuritadigan jurnalist kun tartibi qanday rejalashtirilishi kerak?

25. Sizning nazaringizda, jurnalist qanday shaxsiy sifatlarga ega bo'lishi kerak?

26. Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universitetida o'qishdan nimalarni kutyapsiz?

27. TV orqali uzatiladigan reportajning radio orqali uzatiladigan reportajdan farqi va o'ziga xosligi nimada?

28. Mashhur davlat arbobidan intervyu olish imkoniyati tug'ilsa qanday 5 ta asosiy savolni bergan bo'lar edingiz?

29. Sizningcha, jurnalistikada vaqt me'yori nima bilan o'lchanadi? (Jurnalistikada vaqtning ahamiyati qanday?)

30. Texnik jihatdan qurollangan jurnalistga kamida 3 ta narsa kerak deyilsa nimani olgan bo'lar edingiz? Nima uchun?

31. Ommaviy axborot vositalari deganda nimalarni tushunasiz?

32. Televideniya jonli efir deganda nimani tushunasiz?

33. Televideniya jonli efir orqali chiqishning ahamiyati nimada?

34. Jurnalistika kasbi, iqtidormi yoki ijodmi? Javobingizni izohlang.

35. O'zbekistonda jurnalistlar, muxbirlardan kimlarni bilasiz? Ularning ijodida, chiqishlarida nimalar e'tiboringizni tortadi?

36. Televizor ko'rganda matndagi kamchiliklarni uchratasizmi?

37. Teleradiojurnalist materiali insonni e'tiborini tortishi uchun nimalarga e'tibor berish kerak?

38. Rassom va jurnalist ikkovining ijodida qanday farq yoki o'xshashlik bor?

39. Teleradiojurnalist bo'lsangiz qaysi mavzularda yozishni yoki ko'rsatuv, eshittirish tayyorlashni istardingiz? Nima uchun?

40. Siz bilgan jurnalistlar, muxbirlar ijodida, chiqishlarida nimalar sizga yoqmaydi va nima uchun?

41. Jurnalistikada qat'iyan man etiladigan amallar nima?

42. Jurnalistikaning bugungi jamiyatda tutgan o'rni nimada deb o'ylaysiz?

43. "Jurnalistni oyoqlari boqadi" iborasini izohlang?

44. O'zingizni 5 va 10 yildan keyin kim sifatida ko'rasiz?

45. Qaysi mahalliy OAV ni doimiy kuzatib borasiz? Qaysi jixatlari bilan sizni jalb qiladi? Nimani o'zgartirishni tavsiya qilgan bo'lar edingiz?

46. Sizga biror OAVga muharrir sifatida 6 oy davomida ishlashni taklif qilishdi. Qaysi turdagi va yo'nalishdagi OAV ni tanlaysiz?

47. Kelajakda jurnalist sifatida faoliyat olib bora boshladingiz, bir muddat o'tib sizga oylik maosh bera olmaydigan vaziyatga tushib qolishdi. Siz ishlashda davom etasizmi?

48. Jurnalistikadan boshqa yana qaysi soha siz uchun qiziq?

49. "Kim?", "nima?", "qaerda?", "qachon?", "nima uchun?" va "qanday qilib?" savollariga javoblarni jamlashtirgan yangilik-sarlavha o'ylab toping.

50. Siz uchun nima muhim – nazariya yoki amaliyot?

51. Qanday qilib "teleyulduz" bo'lish mumkin? Mashhur telejurnalist bo'lish uchun qanday sifatlarga ega bo'lish lozim?

52. Intervyu uchun 10 ta noodatiy va universal savol tuzing.

53. Milliy informatsion dasturlar xolis ishlayapti deb ayta olasizmi? Davlat va nodavlat informatsion dasturlarning bir-biridan farqi?

54. Juda tez yozish kerak bo'lganda nima qilish kerak? Bunda sifatga e'tibor bermaslik to'g'rimikan?

55. Bo'lajak jurnalist shaxsiy kundalik tutishi kerakmi?

56. Bloggerlar jurnalistning noni yarimta qiladi, degan fikrga qo'shilasizmi?

57. Sizning fikringizcha, qaerda ishlash qiziq – gazeta, radio yoki televideniya?

58. Agar tinglovchi yoki tomoshabin asossiz tanqid qilsa, bunday holatlarda jurnalist nima qilishi kerak?

Ikkinchi bosqich ijodiy insho shaklida quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

– ijodiy insho mavzulari hozirgi kun muhim ijtimoiy-siyosiy, adabiy-tarixiy, madaniy-ma'naviy, axloqiy, vatanparvarlik va boshqa dolzarb masalalariga bag'ishlanganligi hamda tele va radiojurnalistik xususiyatga yo'naltirilgan va abituriyentning ijodiy imkoniyatlarini ochib berishga qaratilgan bo'lishi nazarda tutiladi va fan bo'yicha imtihon komissiyasi a'zolari tomonidan tuziladi. Mavzular oliy ta'lim muassasasi qabul komissiyasining raisi tomonidan tasdiqlanadi hamda muhrlangan maxsus konvertida qat'iy hisobot hujjatlari sifatida saqlanadi;

– qabul komissiyasining raisi yoki uning topshirig'i bilan rais o'rinbosari ijodiy insho boshlanishidan 20 daqiqa avval fan bo'yicha imtihon komissiyasining raisiga ijodiy insho mavzulari solingan konvertlarni topshiradi va fan bo'yicha komissiya a'zolarini imtihon topshiruvchi guruhlarga taqsimlaydi;

– ijodiy insho o'tkazilishi uchun 3 astronomik soat vaqt belgilanadi;

– ijodiy insho betlari muhrlangan 12 varaqli daftarga yoziladi, qoralama uchun ham betlari muhrlangan qog'ozlar beriladi. Ijodiy insho yozilgan daftar va qog'ozlarda yozma ish muallifini bildiruvchi, shartli belgilarning qo'yilishiga yo'l qo'yilmaydi;

– ijodiy inshoning hajmi 5 betdan 10 betgacha deb belgilanadi;

– ijodiy insho uchun belgilangan vaqt tugagandan so'ng, yozma ishlar qoralamalari bilan birga yig'ib olinadi va mas'ul kotibga yoki uning muoviniga topshiriladi;

– mas'ul kotib yoki uning muovini yozma ishlarni shifrlab, fan bo'yicha

imtihon komissiyasining raisiga tekshirish uchun topshiradi;

– yozma ishlar faqat oliy ta'lim muassasasi binosida va fan bo'yicha imtihon komissiyasi a'zolari tomonidan tekshiriladi;

– tekshirilgan ijodiy insholar qo'yilgan ballari va tekshiruvchilarning imzolari bilan qabul komissiyasining mas'ul kotibi yoki uning muoviniga topshiriladi;

– mas'ul kotib yoki uning muovini insholarni deshifrovka qilib, imtihon qaydnomasiga abituriyentlarning familiyalari va olgan ballarini kiritadi;

– ijodiy inshoga quyidagi yo'nalishlardan kelib chiqib mavzular belgilanadi: ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy, vatanparvarlik, milliy iftixor va sog'lom turmush tarzi.

– ijodiy imtihon natijalari ikki kundan so'ng e'lon qilinadi.

Ijodiy imtihonni baholash mezonlari

Ijodiy imtihon yagona ko'p balli baholash tizimi bo'yicha baholanadi.

Ijodiy imtihonda to'plash mumkin bo'lgan maksimal ball miqdori – 93 ball.

Ijodiy imtihonning birinchi bosqichi, ya'ni og'zaki suhbat jarayonidagi savol-javobni baholash uchun ijodiy imtihonga ajratilgan maksimal ballning 33,3 foizi, ya'ni 31 ball belgilanadi.

Ijodiy imtihonning ikkinchi bosqichi, ya'ni ijodiy inshoni baholash uchun imtihonga ajratilgan maksimal balldan 66,6 foizi, ya'ni 62 ball belgilanadi.

Og'zaki suhbatni baholash mezonlari

Og'zaki suhbatga 0 – 31 ballgacha qo'yish mumkin.

№	Ballar qo'yish mezonlari:	ballar
1.	Tele va radiojurnalistika haqidagi tasavvuri yuzaki, batafsil bilimi yo'q, abituriyentning fikrlashi sayoz, teleradiokanallarda e'lon qilingan materiallari yo'q, lekin jurnalist bo'lish istagi kuchli	0 – 6 ball
2.	Tele va radiojurnalistika haqida bir oz tushunchasi bor, kasbga qiziqishi bir-ikki oylik emas, ayrim jurnalistlarni taniydi, teleradiokanallarda e'lon qilingan 1-3 kichik hajmli materiali bor	7 – 13 ball
3.	Tele va radiojurnalistikaga 1-2 yildan beri qiziqadi, kasb haqida tasavvuri yaxshi, elektron OAVni izchil ravishda kuzatib boradi, 5-7 e'lon qilgan materiallari bor, 8-10 ta jurnalistni taniydi, ularning ijodiga sharh	14 – 19 ball

	bera oladi	
4.	Tele va radiojurnalistikaga ko'p yildan beri qiziqadi, jurnalistikaning jamiyatdagi o'rnini chuqur tushunadi, televidenie va radio faoliyatini yaxshi biladi, ko'p jurnalistlarni taniydi va ularning ijodiga atroflicha baho bera oladi, 10-20 ta e'lon qilgan material bor	20 – 25 ball
5.	Tele va radiojurnalistikaga bolaligidan qiziqadi va 5-6 sinfdan boshlab OAV bilan hamkorlik qiladi, tahririyatga ko'p borgan va teleradiojurnalistlar ishi bilan tanish, jurnalistikaning jamiyatdagi o'rni va rolga chuqur tavsif bera oladi, teleradiojurnalistlarni taniydi hamda ularning ijodiga tavsif bera oladi, e'lon qilgan materiallari 20dan ko'p	26 – 31 ball

Ijodiy inshoni baholash mezonlari: (ballar miqdori – 0 – 62 ball)

№	Ballar qo'yish mezonlari:	ballar
1.	10 tadan ortiq imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarga yo'l qo'yilgan	0 ball
2.	Ish mavzu bo'yicha yozilmagan	0 ball
3.	Mavzu sayoz ochilgan, abituriyentning fikrlashi yuzaki, jurnalistikani tushunishi chuqur emas, yozma ish mantiqan bo'sh, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 10 tagacha	1–8 ball
4.	Mavzu bir oz ochilgan, abituriyentning fikrlashi o'rtadan pastroq, jurnalistikani yaxshi tushunmaydi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 8-9 ta	9–16 ball
5.	Mavzu o'rtacha ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi keng emas, fikrlashi bir oz sayoz, jurnalistikaning rolini o'rtacha tushunadi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 6-7 ta	17–25 ball
6.	Mavzu o'rtadan yuqoriroq ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi torroq, lekin jurnalistikaning jamiyatdagi o'rnini tushunadi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 4-5 ta	26–33 ball
7.	Mavzu nisbatan yaxshi ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi yomon emas, jurnalistikaning rolga yaxshi baho bera oladi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolarning umumiy soni 2-3 ta	34–42 ball
8.	Mavzu yaxshi ochilgan, abituriyentning dunyoqarashi keng,	43–52 ball

	jurnalistikaning rolini yaxshi tushunadi va unga baho bera oladi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatosi 1 ta	
9.	Mavzu teran ochib berilgan, abituriyentning dunyoqarashi chuqur va atroflicha, jurnalistika roliga yaxshi baho bera oladi, imloviy, tinish belgilari bilan bog'liq va uslubiy xatolar yo'q	53–62 ball

Ijodiy imtihon bosqichlarida to'plangan ballar umumlashtirilib, yagona ball sifatida qaydnomaga kiritiladi. Qaydnoma belgilangan tartibda rasmiylashtirilib, mas'ul kotib yoki uning muoviniiga taqdim etiladi.

Ijodiy imtihon natijalarini apellyatsiya qilish tartibi

Ijodiy imtihon bosqichlari natijalari bo'yicha apellyatsiyaga arizalar faqat imtihon bosqichlari natijalari e'lon qilingan vaqtdan boshlab 24 soat mobaynida qabul qilinadi.

Murojaat mazmunida faqat o'zining ijodiy ishi va ballari xususida e'tiroz bo'lsa, qabul qilinadi. Lekin boshqa abituriyentlar ishlari va ballari haqida yozilgan shikoyat arizalari qabul qilinmaydi.

Ijodiy insho yozilgan daftar rasmiy hujjat sifatida belgilangan muddatgacha saqlanadi. Undan shaxsiy maqsadlarda nusxa olish, uni suratga tushirish va imtihonlar o'tkazilayotgan hududdan olib ketish mumkin emas.

Apellyatsiya qilish jarayonida abituriyentga qo'shimcha savol berishga ruxsat berilmaydi.

Ijodiy imtihonda olingan bahoni o'zgartirish faqat fan bo'yicha komissiyaning roziligi bilan va faqat apellyatsiya qiluvchi abituriyent ishtirokida oliy ta'lim muassasasi qabul komissiyasining qarori bilan amalga oshiriladi.

Ijodiy imtihonning og'zaki suhbat natijalari apellyatsiyada qayta ko'rib chiqilmaydi.

Ijodiy imtihon o'tkazilishiga qadar apellyatsiyaga ariza berish va uni ko'rib chiqish tartiblari abituriyentlar e'tiboriga yetkaziladi.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar:

1. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida <https://lex.uz/docs/58410632022-yil-28-yanvar>.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. T.: "O'zbekiston", 2021.
3. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. – T., "O'zbekiston", 2019.
4. Mirziyoev Sh.M. Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga. 2021-yil 26-iyun. <https://president.uz/uz/lists/view/4454>.
5. Mirziyoev Sh.M. Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga // "Xalq-so'zi" gazetasi 2022-yil 27-iyun.
6. O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universitetini tashkil etish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi prezidentining qarori.// <https://lex.uz/docs/3748563> 25.05.2018.
7. Raupova L. Nutq madaniyati. Darslik. – Toshkent.: Innovatsiya Ziyo. 2019.
8. Jumanova S. Jurnalistika (abituriyentlar uchun ijodiy imtihon qo'llanmasi) T.: "Ziyo nashr" MChJ, 2019.
9. To'xlieva N. Tahrir mahorati. – Toshkent: Bayoz, 2022.
10. Qosimova N., Xidirov Q., Safarov A., Saidov H., Ortiqova Yu., Isomiddinova M. Ixtisoslashgan jurnalistika. IX jild. – T.: O'zbekiston, 2019.
11. Bekmirzayev N. Notiqlik san'ati. – T.: "Fan", 2019.
12. Audiovizual jurnalistika. VI jild - Toshkent: O'zbekiston, 2019.
13. Allamberganova P. Audiovizual jurnalistika. (Telejurnalistika asoslari). O'quv qo'llanma. – Toshkent.: Universitet, 2022.
14. Хикматова М. Понятия и слово: сравнительный анализ узбекских, русских, английских терминов и их значений в жанрах журналистики. Монография. Бухара, 2022.
15. Zohidova Y. Televideniye va shaxs: teleyangiliklarda boshlovchining o'rni (ijtimoiy vaziyat, journalist pozitsiyasi va mahorat masalalari). Monografiya. – Toshkent.: Mumtoz so'z, 2022.